

PROGRAM UNESCO BADANIA I ROZPOWSZECHNIANIA KULTUR
SŁOWIAŃSKICH

Badania poświęcone kulturze narodów słowiańskich, a także popularyzacja dorobku kulturalnego Słowiańszczyzny, są częścią programu UNESCO zajmującego się problemami kultury narodów lub grup narodowych, o których wiedza w świecie nie była zbyt rozpowszechniona lub ograniczała się do wąskiego kręgu specjalistów. Badania słowianoznawcze przekroczyły od dawna granice zawężonej wiedzy filologicznej i w ciągu ostatniego półwiecza nabrały na całym świecie nowych akcentów wiążących się z docenianiem politycznej, ekonomicznej i kulturalnej roli Słowiańszczyzny. Niemniej znajomość spraw słowiańskich w skali całych społeczeństw jest nadal niewielka i dlatego akcja UNESCO, mająca na celu badanie i prezentowanie dorobku kultury i sztuki narodów słowiańskich oraz ich znaczenia w życiu duchowym ludzkości, ma — poza licznymi innymi cechami — również wyraźny i ważny aspekt społeczny — rozpowszechnia ona wiedzę o tej grupie narodów świata, która była przez długi czas niedoceniana, a nawet wręcz nieuwzględniana w krajobrazie kulturalnym ludzkości, a obecnie stała się ważnym czynnikiem ogólnoświatowej polityki, gospodarki i kultury. Dorobek slawistyki światowej stawia ją w szeregu przodujących dyscyplin naukowych, a przeciętna znajomość Słowiańszczyzny jest dziś już niemała — te dwa czynniki są podstawową bazą, na której opierać się może akcja bliższego poznawania kultury narodów słowiańskich. Ideą przyświecającą UNESCO w tej akcji jest przede wszystkim dalsze zbliżenie problemów społeczeństw słowiańskich narodom innych regionów świata, a także ukazanie głęboko humanistycznych, oryginalnych — lecz również ogniskujących w sobie oddziaływania różnych kultur i cywilizacji — treści kultury słowiańskiej oraz niezwykle atrakcyjnych dla innych narodów elementów życia duchowego Słowian. Wskazanie na uniwersalny i humanistyczny charakter literatury, sztuk pięknych, muzyki, folkloru narodów słowiańskich jest nieodłącznym momentem wszelkich przedsięwzięć, akcji i imprez poświęconych kulturze świata słowiańskiego organizowanych przez UNESCO¹.

Na XVI sesji zgromadzenia ogólnego UNESCO w 1970 r. w Paryżu uchwalony został z inicjatywy ZSRR i innych krajów socjalistycznych projekt programu działalności UNESCO w zakresie badań kultur słowiańskich. Ustalony początkowo okres realizacji tego programu na lata 1971-1976 przedłużony został później do 1980 r. Należy podkreślić, iż fakt włączenia tego projektu w ogólny program działalności badawczej i popularyzatorskiej UNESCO jest również „świadectwem rosnącego zainteresowania opinii światowej kulturą narodów słowiańskich o bogatych i starych tradycjach obok głębokich wartości humanistycznych i artystycznych” — jak to sformułowano w materiałach temu wydarzeniu poświęconych².

¹ Opracowanie poświęcone tym problemom przygotował autor niniejszych uwag na sesję pt. 30 lat UNESCO — socjalistyczne i burżuazyjne koncepcje wymiany kulturalnej, naukowej i informacji między państwami o odmiennym ustroju społecznym, zorganizowaną w Lipsku w dn. 20-21 września 1976 r.

² H. Grasshoff, *Das UNESCO-Programm zur Erforschung der slawischen Kulturen*, „Zeitschrift für Slawistik” nr 4/1976, s. 560.

Jedną z pierwszych imprez naukowych zorganizowanych w ramach programu „słowiańskiego” UNESCO było sympozjum na temat: *Humanistyczne i społeczne wartości literatur słowiańskich*, jakie odbyło się w dniach 8-11 września 1972 r. w Warszawie³. Zorganizowane z dużym rozmachem, przy udziale uczonych z całego świata, sympozjum to było niewątpliwie okazją do konfrontacji wielu poglądów oceniających znaczenie piśmiennictwa narodów słowiańskich w dorobku kulturalnym całego świata, a przy tym umożliwiło bezpośrednie zetknięcie się slawistów z różnych krajów, co dla wielu z nich było szczególnie cennym aspektem warszawskiego spotkania. Sympozjum, zwołane z inicjatywy i pod auspicjami UNESCO, zapewniło udział w obradach najbardziej znanych przedstawicieli slawistyki światowej, co już samo w sobie było elementem przyciągającym wiele uwagi i zainteresowania; poza znanymi slawistami z krajów słowiańskich, znaleźli się tu reprezentanci slawistyki rumuńskiej, węgierskiej, norweskiej, fińskiej, szwajcarskiej, brytyjskiej, NRD, RFN, USA, Kanady, Indii, Egiptu i in.⁴

Ogólnie problematykę referatów i komunikatów wygłoszonych na sympozjum podzielić można na następujące grupy: a) referaty poświęcone znaczeniu literatury rosyjskiej, a także ukraińskiej i białoruskiej w świecie; b) studia dotyczące literatury polskiej; c) prace rozważające znaczenie literatur słowiańskich i kultury Słowian w światowym życiu duchowym. Mniej uwagi poświęcono problematyce literatur południowsłowiańskich oraz czeskiej i słowackiej. Najliczniej reprezentowaną grupą były referaty i komunikaty z pierwszego, wymienionego wyżej zespołu tematycznego.

Wśród problemów szczegółowych, poruszonych w referatach i w dyskusji, wskazać można następujące: związki wartości narodowych wyrażanych przez literaturę z uniwersalnym dorobkiem ludzkości, światowe znaczenie klasycznej literatury rosyjskiej, romantyzm polski jako wyraz dążeń narodowowyzwoleńczych, odrodzenie narodowe literatur czeskiej, słowackiej i południowsłowiańskich, problemy folkloru słowiańskiego, twórczość najwybitniejszych współczesnych pisarzy słowiańskich, znajomość i oddziaływanie poszczególnych literatur słowiańskich w świecie, światowe znaczenie ideałów humanizmu socjalistycznego we współczesnej literaturze narodów słowiańskich. Powiązania literatur słowiańskich z dorobkiem kulturalnym i literackim krajów niesłowiańskich rozpatrywano na płaszczyźnie komparatystyki, socjologii życia literackiego oraz w aspekcie coraz większego rozwoju wymiany informacji i dóbr kulturalnych. Zebranych na sympozjum specjalistów interesowały zarówno historyczne relacje „wewnętrzne” poszczególnych literatur słowiańskich jak i kwestia popularyzacji i oddziaływania poza własnym kręgiem językowym. Wiele uwagi skupiono także na sprawie tłumaczeń oraz na sposobach ich usprawnienia⁵.

W ocenach przebiegu sympozjum uznano, że ciekawsze w opiniach dotyczących wkładu literatur słowiańskich w dorobek kultury światowej były prace slawistów niesłowiańskich. Wynika to zapewne z innej perspektywy wydawania sądów, niejako „z zewnątrz”, przy równoczesnej znajomości sprawy odbioru kultury i literatury Słowian przez własne społeczeństwa i przyjęcia przez nie najcenniejszych elementów życia duchowego Słowiańszczyzny jako fragmentu światowego dorobku kulturalnego. Ten aspekt obrad sympozjum — ściśle wiążący się z ideologią i programem działania UNESCO — stanowił stale przewijający się motyw w dyskusjach

³ T. S. Wróblewski, *Międzynarodowe sympozjum slawistyczne w Warszawie*. „Przegląd Zachodni” nr 4/1972, ss. 418 - 421.

⁴ Jw.

⁵ Jw. oraz H. Grasshoff, *Das UNESCO-Programm...*, s. 560.

i rozmowach toczonych w czasie spotkania. Podkreślano również, iż sympozjum warszawskie dobitnie wykazało — zwłaszcza w materiałach przygotowanych przez uczonych z Ameryki Łacińskiej, Azji i Afryki — że istnieje niekwestionowana potrzeba wzbogacenia i rozszerzenia na cały świat badań oraz popularyzacji kultur i literatur słowiańskich⁶.

W obradach sympozjum wziął udział wicedyrektor generalny UNESCO prof. Richard Hoggart, który w obszernym przemówieniu wygłoszonym na wstępie spotkania scharakteryzował ogólne założenia programu badań UNESCO nad kulturami słowiańskimi. Sekretariat UNESCO reprezentował na sympozjum prof. dr W. Tiurin z Wydziału Badań nad Kulturami UNESCO.

Kolejną imprezą, wchodzącą w skład programu „słowiańskiego”, była narada ekspertów na temat ustalenia zakresu problematyki następnych spotkań organizowanych w ramach tego programu. Odbyła się ona w trakcie obrad VII Międzynarodowego Kongresu Słowistów w sierpniu 1973 r. w Warszawie z udziałem naukowców z całego niemal świata. W czasie tego spotkania silnie podkreślano potrzebę szerokiego rozwinięcia pierwotnej koncepcji programu „słowiańskiego” w skali międzynarodowej, aktywniejszego włączenia do jego realizacji uczonych z krajów niesłowiańskich, rozbudowania badań prowadzonych z inspiracji tego programu do rozmiarów kompleksowego, interdyscyplinarnego studium kultur słowiańskich i ich miejsca w światowym życiu duchowym. Ustalono także następujące zakresy tematyczne, mające być przedmiotem rozważań kolejnych spotkań włączonych do programu „słowiańskiego” UNESCO: *Kultury słowiańskie w epoce odrodzenia i rozwoju narodowego Słowian (XVIII i XIX w.)*; *Kultury słowiańskie a Bałkany*; *Kultury słowiańskie w historii kultur europejskich*. Pierwszym tematem miała się zająć konferencja naukowa w Moskwie w 1974 r., drugim — konferencja w Warnie w 1975 r., trzecim — spotkanie naukowców w Berlinie w 1976 r.⁷

Na podstawie tych ustaleń zwołano w dn. 26-29 listopada 1974 r. w Moskwie międzynarodową konferencję naukową pod ogólnym tytułem *Kultury słowiańskie w epoce odrodzenia i rozwoju narodowego Słowian*. Konferencja zorganizowana została pod auspicjami UNESCO przez Instytut Słowianoznawstwa i Bałkanistyki AN ZSRR gromadząc 300 naukowców z całego świata. Miała ona charakter kompleksowy i interdyscyplinarny; zgromadzeni na niej literaturoznawcy, historycy, językoznawcy i kulturoznawcy z ZSRR, Polski, Jugosławii, NRD, CSRS, Węgier, USA, Francji, Anglii, RFN, Austrii, Bangladeszu, Grecji i innych krajów w ponad 80 referatach i komunikatach rozważali problemy rozwoju kulturalno-historycznego krajów słowiańskich od początku XVIII w. do lat siedemdziesiątych XIX w. Szczególnie wiele uwagi poświęcono roli kultury w kształtowaniu się ruchów narodowyzwoleńczych wśród Słowian, procesom powstawania słowiańskich, narodowych języków literackich, znaczeniu folkloru w poszczególnych słowiańskich kulturach narodowych, jak również specyfice rozwoju kulturalnego w różnych krajach słowiańskich. Referenci i dyskutanci rozważali także w toku obrad konferencji moskiewskiej różne aspekty historycznego rozwoju literatur słowiańskich oraz sztuki Słowian, kształtowania się słowiańskich teatrów narodowych oraz powstawania ośrodków intelektualnych i artystycznych na omawianym obszarze. W rozwiniętej dyskusji omówiono również sprawy wzajemnych stosunków kulturalnych między różnymi społeczeństwami słowiańskimi oraz związków kulturalnych między narodami słowiańskimi a zachodnio- i południowoeuropejskimi oraz krajami Wschodu. Końcowe konkluzje konferencji moskiewskiej można sformułować następująco: dla

⁶ H. Grasshoff, *Das UNESCO-Programm ...*, s. 560.

⁷ H. Grasshoff, *Das UNESCO-Programm ...*, s. 560.

większości narodów słowiańskich wiek XVIII — jako epoka fundamentalnych przemian ekonomiczno-społecznych, kryzysu feudalizmu i początków kapitalizmu — stanowił istotną cezurę w ich rozwoju polityczno-społecznym i kulturalnym. Słowianie przyswajając sobie osiągnięcia kultury światowej nie pozostali biernymi odbiorcami, ale wzbogacili ją znaczącymi, nowymi wartościami duchowymi i artystycznymi. Wiele dzieł pisarzy słowiańskich XVIII i XIX w. przetłumaczono na inne języki, południowosłowiański epos bohaterski inspirował twórców tej miary co Goethe czy Mérimée, muzyka czeska oddziaływała na kompozytorów Niemiec, Austrii i Włoch, a polscy muzycy i malarze odegrali ważną rolę w rozwoju sztuki innych narodów. Uczestnicy konferencji moskiewskiej zwrócili jednak uwagę na fakt, iż rozwój ekonomiczno-społeczny, polityczny i kulturalny narodów słowiańskich przebiegał w sposób nierównomierny; w Rosji i Polsce ośrodki polityczne i kulturalne powstały na ogół wcześniej niż w innych krajach słowiańskich. Charakterystycznym zjawiskiem przełomu XVIII i XIX w. na omawianym obszarze były zmiany zachodzące w kulturze — stawała się ona coraz bardziej laicka, zatracala elitarny charakter będąc w coraz większym stopniu udziałem różnych warstw społecznych i narodu jako całości. W licznych wypowiedziach uczestników omawianej konferencji wskazywano, iż proces intensywnej wymiany wartości ideowych i artystycznych w epoce kształtowania się nowoczesnych narodów słowiańskich istotnie wpłynął na ogólny obraz ówczesnego europejskiego życia kulturalnego i nadal pozostaje niezwykle aktualny w okresie formowania się nowego oblicza współczesnych stosunków politycznych, ekonomicznych i kulturalnych w świecie⁸.

Duży wpływ na formowanie się koncepcji programu „słowiańskiego” UNESCO miała Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Helsinkach. Program ten zyskał w Akcie Końcowym Konferencji ważny i pobudzający impuls, bowiem nabrał on znaczenia istotnego czynnika wpływającego pozytywnie na rozwój stosunków międzynarodowych oraz ważnego stymulatora akcji propagujących dokonania kultury światowej.

Potwierdzeniem tego stała się kolejna impreza naukowa zorganizowana w ramach programu w dn. 15-20 września 1975 r. w Warnie. Temat konferencji brzmiał: *Kultury słowiańskie a Bałkany*⁹. Na zaproszenie Instytutu Bałkanistyki Bułgarskiej Akademii Nauk do Warny przybyło 110 naukowców — literaturoznawców, językoznawców, historyków, historyków sztuki, bizantynistów i bałkanologów z 17 krajów członkowskich UNESCO. Niezwykle aktywna była liczna delegacja Grecji, która w swych wystąpieniach wniosła do dyskusji szereg istotnych akcentów. Udział dużej liczby uczonych i różnorodność przygotowanych przez nich materiałów były przyczyną podziału obrad konferencji na dwie sekcje. Sekcja pierwsza zajęła się ogólnym tematem: *Kultury słowiańskie a Bałkany (IX - XVII w.)* a w szczególności następującymi problemami: *Piśmiennictwo słowiańskie na Bałkanach a tradycjonalizm europejski; Znaczenie Wielkich Moraw dla rozwoju kultur słowiańskich; Ruś Kijowska, Bałkany i Bizancjum w XI - XIII w.; Dziedzictwo antyku i Bizancjum w kulturze narodów południowosłowiańskich; Tradycje i nowatorstwo w sztuce narodów południowosłowiańskich; Stosunki literackie między Bizancjum a słowiańskimi i niesłowiańskimi ludami Bałkanów*. Z dużym zainteresowaniem spotkały się referaty omawiające bardziej szczegółowe tematy jak: znaczenie klasztoru w Atos w historii kultur słowiańskich, początki słowiańskich druków książkowych, wczesna faza malarstwa i muzyki narodów słowiańskich, stosunki kulturalne mię-

⁸ J.w., ss. 560 - 561.

⁹ Por. U. Lehmann, *Die slawischen Kulturen und der Balkan*. „Zeitschrift für Slawistik” nr 4/1976, ss. 562 - 564.

dzy krajami muzułmańskimi a słowiańskimi, problemy ruchu Bogomilców. Sekcja druga zajęła się głównie zagadnieniem: *Odrodzenie kultury narodowej Słowian południowych w XVIII i XIX w. na tle rozwoju kultury europejskiej*, rozważając w tym kręgu problemowym takie kwestie jak: *Ośrodki kulturalne Słowian południowych na Bałkanach i poza Bałkanami*; *Idea jedności słowiańskiej w budzeniu się świadomości narodowej Słowian*; *Rola Rosji w rozwoju kulturalnym i narodowym ludów bałkańskich*; *Wzajemne stosunki kulturalne narodów bałkańskich z innymi narodami europejskimi*; *Stosunki kulturalne między muzułmanami i niemuzułmanami na Bałkanach*¹⁰.

Już w wystąpieniach rozpoczynających obrady konferencji w Warnie bułgarscy naukowcy podkreślali szczególną pozycję kultury narodów bałkańskich, jako jednego z ogniw kultury europejskiej, a także znaczną rolę Bałkanów jako strefy kulturowej stanowiącej historycznie ukształtowaną jedność. W ogólnych ocenach znaczenia konferencji zwrócono uwagę na potrzebę uwzględniania w realizacji programu „słowiańskiego” UNESCO faktu, iż program ten — pomyślany początkowo jako program regionalny — należy rozszerzyć o szereg różnych zagadnień, a przez to stworzyć podstawy do jeszcze większego umiędzynarodowienia badań zorientowanych poprzednio narodowo lub regionalnie. Ta ogólna tendencja odpowiadała skądinąd postulatom uczonych słowiańskich, którzy uzależniają uzyskanie pełnego obrazu historycznego oddziaływania kultur słowiańskich w świecie od szerokiego uwzględnienia ogólnoeuropejskiego tła tych procesów. Uznając konferencję warneńską za realizującą te postulaty podkreślono również, iż sukcesem biorących w niej udział naukowców było potraktowanie Bałkanów i ich problemów kulturalnych w szerokim kontekście powiązań europejskich i światowych. Oceniono, że wybór tematów i problemów omówionych na konferencji pociąga za sobą dalsze zaktywizowanie naukowców w kierunku rozwijania badań zagadnień ogólnych na podstawie szczegółowych badań poświęconych kwestiom narodowym i regionalnym. Spotkanie warneńskie stanowiło również ważny impuls dla badań typu archeologicznego, historycznego, z historii sztuki i kultury, historii starożytnej, literaturoznawstwa, filozofii i innych dziedzin. Aktywny udział uczonych z krajów bałkańskich a zwłaszcza Grecji w obradach obu sekcji konferencji w Warnie stał się również punktem wyjścia dla ożywionej dyskusji nad aktualnym stanem wiedzy w dziedzinie slawistyki i bałkanistyki¹¹.

Dalszym potwierdzeniem postulowanego umiędzynarodowienia programu „słowiańskiego” UNESCO poprzez zainicjowaną bliską współpracę międzynarodową i interdyscyplinarną była kolejna konferencja naukowa zwołana przez UNESCO w Berlinie w dn. 25-30 października 1976 r. Główny jej temat brzmiał: *Kultury słowiańskie w historii kultur europejskich (XVIII-XX w.)*. Konferencja zgromadziła 194 naukowców z 23 krajów członkowskich UNESCO, z USA i Kanady. Najliczniejsze, a także najbardziej aktywne, były delegacje z Polski, ZSRR, CSRS oraz Francji¹². Zgodnie z zaleceniem UNESCO do problematyki omawianej na konferencji włączono temat walki narodów europejskich z faszyzmem, w związku z czym po raz pierwszy konferencja wchodząca w skład programu „słowiańskiego” UNESCO objęła problemy doby współczesnej¹³.

Obrady konferencji toczyły się w trzech sekcjach, co wiązało się z mnogością przedstawionych materiałów i omawianych zagadnień. Sekcja pierwsza konferencji

¹⁰ Jw. oraz H. Grasshoff, *Das UNESCO-Programm...*, ss. 561 - 562.

¹¹ Jw.

¹² *Obrady slawistów w Berlinie*. „Życie Warszawy” z 28 X 1976 r., s. 5.

¹³ Jw. oraz G. Greifenhagen, *Arbeitsberatung von Experten des UNESCO-Programms zur Erforschung der slawischen Kulturen*. „Zeitschrift für Slawistik” nr 4/1976, ss. 564 - 566.

berlińskiej rozważała kompleks problemowy: *Procesy historyczne włączania kultur słowiańskich w ogólnoeuropejską świadomość kulturalną w okresie Oświecenia i Romantyzmu*. Sekcja druga obradowała nad tematami: *Wkład kultur słowiańskich w rozwój kultury europejskiej na przelomie XIX - XX w.* oraz *Rola i funkcja realizmu w kulturze słowiańskiej tego okresu — jego znaczenie dla europejskiego rozwoju kulturalnego*. Sekcja trzecia rozpatrywała problemy związane z rozwojem narodów słowiańskich i ich kultur po Rewolucji Październikowej na tle europejskiego rozwoju kulturalnego w XX w. Sekcja ta podjęła również temat odbicia II wojny światowej w literaturze i sztuce Słowian¹⁴.

W ten sposób w tematyce konferencji w Berlinie ujęty został zwarty zespół problemowy, który zamknął omówienia kwestii roli i miejsca kultur słowiańskich w europejskim życiu kulturalnym ostatnich trzech stuleci. Jak to oceniono w wypowiedziach dyskusyjnych, szczególnym walorem wszystkich zorganizowanych konferencji było wskazanie i zaakceptowanie oddziaływania kultur słowiańskich na ogólny kształt kultury europejskiej, wyeksponowanie znaczenia tego procesu a także wysoka ocena osiągnięć kultur słowiańskich, do niedawna niedocenianych a nawet przeoczanych w obrazie kultur europejskiej i światowej.

Po długiej dyskusji ekspertów przygotowujących konferencję berlińską¹⁵ powzięto decyzję, która cezurą czasową między problematyką Sekcji I i II (połowa XIX w.) uznaje za płynną, co ma istotne znaczenie dla rozważań poświęconych rozwojowi realizmu europejskiego. Uwzględniając fakt, iż kultury słowiańskie wywierały długotrwały i wielopłaszczyznowy wpływ na niektóre zjawiska kultury europejskiej, organizatorzy konferencji wprowadzili dodatkowy podział tematyczny Sekcji II na podsekcję omawiającą procesy słowiańskiego rozwoju kulturalnego pod względem typologicznym oraz problemy wpływu kultur słowiańskich na literaturę zachodnioeuropejską XX w.¹⁶ Charakterystycznym elementem konferencji berlińskiej różniącym ją od poprzednich imprez tego typu był fakt, iż w Sekcji III problemem centralnym były kwestie walki przeciw faszyzmowi, jej historycznych związków z Rewolucją Październikową oraz ich kulturalnych implikacji. Umożliwiło to dokonanie oceny zjawisk kulturalnych w życiu narodów słowiańskich w dobie socjalizmu a także wskazanie źródeł współczesnej wspólnoty kulturalnej słowiańskich narodów socjalistycznych¹⁷.

Konferencja berlińska stanowiła dalszy krok w kierunku rozwinięcia programu „słowiańskiego” UNESCO i przekształcenia go w kompleksowy program współpracy międzynarodowej i interdyscyplinarnej, przyczyniając się do tego merytorycznie, metodycznie i organizacyjnie. Na omawianej konferencji podjęto decyzje instytucjonalizujące program „słowiański” przez utworzenie międzynarodowej organizacji realizującej wytyczne tego programu. Już narada ekspertów w Berlinie w 1975 r. przygotowująca ostatnią konferencję wystąpiła z zaleceniem powołania organizacji, której celem stać się miało inspirowanie, propagowanie i kierowanie procesem międzynarodowej współpracy w badaniach i rozpowszechnianiu dorobku kulturalnego narodów słowiańskich w jak najszerzym wymiarze¹⁸. Na plenarnym posiedzeniu uczestników konferencji berlińskiej kończącym jej obrady, powołano do życia Stowarzyszenie do Badań i Upowszechniania Kultur Słowiańskich w Paryżu i Moskwie. Przewodniczącym tej nowej i ważnej placówki został dyrektor Instytutu Słowianoznawstwa i Bałkanistyki AN ZSRR prof. dr D. F. Markow¹⁹. Ta

¹⁴ Jw.

¹⁵ Chodzi tu o naradę, która odbyła się w Berlinie w dn. 9 - 11 IX 1976.

¹⁶ G. Greifenhagen, *Arbeitsberatung...*, s. 566.

¹⁷ Jw. ss. 565 - 566.

¹⁸ Jw.

nowa forma organizacyjna studiów poświęconych Słowiańszczyźnie — jak zgodnie stwierdzano w wystąpieniach tej sprawie poświęconych — pozwoli na wejście prac słowianoznawczych w obieg badań ogólnoswiatowych. Niezależnie od powołania do życia stałej placówki, której zadaniem będzie koordynacja badań szczegółowych i publikowanie ich wyników, nadal odbywać się będą międzynarodowe imprezy naukowe w celu omawiania problemów kultur słowiańskich, problemów posiadających duże znaczenie dla kultury światowej²⁰.

W czasie konferencji berlińskiej, tak jak w trakcie poprzednich spotkań w ramach programu „słowiańskiego” UNESCO, podkreślano wielokrotnie, iż postęp badań nad kulturami słowiańskimi i ich związkami z kulturami innych narodów i regionów świata uzależniony jest od sprzyjającego klimatu w stosunkach międzynarodowych. Po Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Helsinkach istnieją takie sprzyjające warunki.

Umożliwiły one właśnie utworzenie stowarzyszenia do Badań i Upowszechniania Kultur Słowiańskich. Życzliwość i pełen przyjaźni klimat towarzyszył wszystkim imprezom organizowanym w ramach programu „słowiańskiego” UNESCO; sprzyjająca atmosfera jest zapowiedzią intensywnego rozwoju międzynarodowych badań nad Słowiańszczyzną, a także aktywizacji wzajemnych kontaktów badaczy kultur słowiańskich na całym świecie.

Tadeusz Seweryn Wróblewski

²⁰ I. Wirski, *Stać placówka slawistyczna przy UNESCO. Po berlińskiej konferencji*. „Życie Warszawy” z 12 XI 1976, s. 8.

²¹ Jw.